

Politikatudományi Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Szabó Tamás

Városkörnyéki önkormányzati kooperációk az agglomerációs térségekben

absztrakt

**Konzulens:
Prof. Dr. Ágh Attila**

Budapest, 2015

Politikatudományi Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Szabó Tamás

**Városkörnyéki önkormányzati kooperációk az
agglomerációs térségekben**

absztrakt

**Konzulens:
Prof. Dr. Ágh Attila**

Szabó Tamás

Tartalom

I.Előzmények, a téma indoklása.....	4
II. Módszertan	6
III. A disszertációs eredmények – a hipotézisek igazolása	10
III.1 Disszertációs hipotézis a nem megfelelő szabályozási környezet hatásairól	10
III.2 Disszertációs hipotézis az agglomerációs feladat- és intézményrendszerről	12
III.3 A modellkísérlet – struktúra és kodifikációs javaslat.....	16
IV. Fontosabb hivatkozások	18
V.A szerző kapcsolódó publikáció	24

I. Előzmények, a téma indoklása

Négy esztendőt töltöttem el köztisztviselőként a 2000-es évek második felében az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztériumban (2008-2010 között Önkormányzati Minisztérium). Ezen időszakban lehetőségem adódott, hogy napi szinten foglalkozhassak a helyi önkormányzatok működésével – kiemelten a helyi közfeladat-ellátás különböző aspektusaival. Az elmúlt fél évtizedben tovább erősödött a szakmai kötődésem az önkormányzati igazgatás- és közpolitika nemzetközi illetve magyarországi dimenzióihoz, különösen a hatékony és racionális feladatellátás valamint az önkormányzati autonómia közötti kapcsolódások kötötték le a figyelmem. A témában való elmélyülést segítette, hogy 2010-ben részt vettem a Zsigmond Király Főiskola Nemzetközi és Politikai Tanulmányok Intézet (ZSKF-NPTI) politológia BA alapszak Önkormányzati szakirány kialakításában, azóta több kapcsolódó tárgyat oktattam (helyi közmenedzsment, önkormányzati ismeretek). Így hamar nyilvánvalóvá vált számomra, hogy doktori disszertációs kutatásom a helyi önkormányzatok témaköréhez fog kapcsolódni. A nagyvárosi agglomerációs tematikához a szakmai érdeklődés mellett egy személyes aspektus is hozzájárult: jómagam Budapest agglomerációs övezetének egyik expanzív (növekvő népességű), másfél évtizede városi jogállású szuburbán településén élek, így napi szintű rálátásom van az agglomerációs lét előnyeire és hátrányaira, a munkahelyi ingázás valamint a *nagyváros vs. agglomerációs településövezet közötti szolgáltatási spill-over* jelenségekre. Az elmúlt fél évtized során lezajlott roppant jogszabályi-intézményi átalakítások érdemi megismerésének motivációja szintén pozitívan hatott a disszertációs folyamatra. Ennek keretében az 1990-2010 között szinte „érinthetetlen” önkormányzati kompetenciarendszer jelentős módosuláson esett át. A disszertáció során úgy érzem, lehetővé vált a számomra, hogy állami és helyi önkormányzat feladatkörök új rendszerét a várostárségi tematika rendkívül speciális területén keresztül mutathassam be.

A modern nagyvárosi térségi kormányzás napjaink egyik legfontosabb globális közpolitikai kérdésköre. A különböző statisztikák illetve az ENSZ, az OECD, az Európai Unió és más nemzetközi *think-thank* szervezetek jelentései szólnak arról, hogy Világ mára visszavonhatatlanul urbánus jellegűvé vált. A XXI. század kétség kívül a nagyvárosok valamint az azokat övező agglomerációs térségek korszaka. A dinamikus urbanizálódási folyamat háttérében a földrajzi lokalizáció; a falu – város irányú migráció; a roppant infrastrukturális fejlesztések; a városi térségekre koncentrááló nemzeti és helyi szakpolitikák; a vállalati stratégiák valamint a globalizációs folyamatok által indukált egyéb gazdasági, társadalmi és politikai kényszerek állnak. A nagyvárosok és a városkörnyéki települések (függetlenül azok

önkormányzati jogállásától) sokirányú, komplex szimbiózisban működnek együtt: a klasszikus gazdasági- és foglalkoztatási munkamegosztás mellett, a különböző köz- és magánszolgáltatások igénybevétele, a munka- és szabadidő eltöltésének módjai, a lakó- és munkahelyek közötti ingázás kapcsolja össze az érintett településeket. A nagyvárosok kiterjedt köz- és magánszolgáltatási *spill-over* hatással bírnak a városkörnyéki agglomerációs települések irányába. A dinamikus urbanizációnak ugyanakkor káros és negatív velejárói adódhatnak (pl. demográfiai túlszűfoeltság; a városi szennyvíz és hulladék elhelyezése; az agglomerációs településekről való napi szintű ingázásból fakadó közlekedési, tömegközlekedési anomáliák). Az így keletkező problémák és azok megoldása jellegüket tekintve meghaladják a hagyományos fragmentált (elaprózódott) helyi önkormányzati közigazgatási határokat. Nem véletlen, hogy a gazdasági-funkcionális tekintetben egységes nagyvárosi térségekben (*FUA – Functional Urban Area*) az igazgatási széttagoltságból fakadó hátrányok feloldására, meghaladására már közel két évszázada történnek különböző kísérletek. A kezdeti „nyers” expanziós (annektálás, fúzió) megoldásoktól jutottunk el az elmúlt évtizedekben meghatározóvá vált – a szuburbán önkormányzatok autonómiáját tiszteletben tartó – kifinomult kétszintű föderatív agglomerációs tanácsokig [OECD, 2014a; OECD, 2012b; Lefèvre, 1998, 2010; Barlow1991;]. Ezen folyamatok történeti és térségi (Európa és Észak-Amerika) komparatív dimenziói jelentik a disszertáció elméleti és nemzetközi fejezeteit.

A hazánkban már három és fél évtizede tartó általános népességfogyás ismeretében nem meglepő, hogy közel sem tapasztalható az urbánus népesség és a városi térségek olyan ütemű növekedése, mint Ázsiában, az amerikai kontinensen, de a nyugat-európai tapasztalatokhoz képest is látványos elmaradásról beszélhetünk. További fontos differencia, hogy Budapest és agglomerációja kivételével a vidéki magyar nagyvárosok (elsősorban a regionális hatókörrel rendelkező megyei jogú városok) a modern városfejlődés tekintetében még jobbra csak a második szuburbanizációs szakaszban tartanak, így a tartós agglomerálódás utáni dezurbanizációs és/vagy reurbanizációs tendenciák csak a főváros és környékén mutathatóak ki [KSH, 2014a; Filep, 2014, Beluszky-Győri, 2004; Szilágyi-Gerse, 2015]. A magyarországi városhálózat jellemző specifikuma, hogy a nemzetközi hivatalos standardok tekintetében klasszikus nagyvárosi térségnek (*FUA – 500.000 várostérségi lakos*) csak a főváros és agglomerációs gyűrűje minősül. Mindezek ellenére hazánkban is kézzel fogható a várostérségi agglomerációs kapcsolatok intenzívebbé válása, különösen Budapest valamint a kiemelkedő vidéki nagyvárosok és környező szuburbán települések részvételével [KSH, 2014a; Filep, 2014, Beluszky-Győri, 2004; Szilágyi-Gerse, 2015].

II. Módszertan

A rendszerváltás utáni várostárségi folyamatok disszertációs vizsgálatánál az elmúlt évtizedek hazai történései mellett, kiemelkedő szerep jut a nagyvárosi, agglomerációs szintű kormányzás nemzetközi, európai történéseinek, közelmúltbeli és a jelenlegi tendenciák ismertetésének. A feldolgozás meghatározó tartalmi elemei segítenek értelmezni a nagyvárosi kormányzás fontosabb elemzési egységeit, komparatív bázist nyújtanak a különféle kísérletek, közpolitikai gyakorlatok összehasonlítására – legyenek azok a legkülönbözőbb területszervezési, területpolitikai átalakítások, reformok (az egyszerű anektálásoktól egészen a modern föderatív kétszintű agglomerációs struktúrákig) és egyéb agglomerációs szintű közpolitikai integrációs kezdeményezések.

A nagyvárosi agglomerációs kormányzáshoz – különösen az igazgatási fragmentáció feloldására - alkalmazott eszközök, intézményi struktúrák rendszerezéséhez egy hármas klasszifikációt javaslok. Az első az alkalmazott eszközök közpolitikai jellege folytán *nyers expanszív* illetve *kifinomultabb kooperatív* csoportokba osztása [Barlow, 1991; Walker, 1987; Lefèvre, 1998]; Horváth M. 2007b, 2005, 1995; Hoffmann, 2009]:

- Annexió, bekebelezés – *mint nyers expanszív eszköz*
- Fúzió, egyesülés – *mint nyers expanszív eszköz*
- Önkormányzati társulás – *mint kifinomult kooperatív eszköz*
- Pénzügyi transzfer – *mint kifinomult kooperatív eszköz*
- Privatizáció – *mint kifinomult kooperatív eszköz*
- Egyéb közmenedzsment eszközök („kiszervezés”, PPP projektek etc.) – *mint kifinomult kooperatív eszköz*

A témával foglalkozó szakértők alkalmazzák a *government vs. governance* terminológiát a várostárségi kormányzás magyarázásához. Az amerikai Hamilton ezt a megközelítést kombinálta a centralizált – decentralizált tengelyen a következőképpen – mint második klasszifikáció [Hamilton, 1999]:

- centralizált *government* alapú válaszok – pl. területi annexió; önkormányzati egyesülések;
- centralizált *governance* alapú válaszok – pl. térségi adóbevételek allokációja a nagyváros és agglomerációs övezetének önkormányzati szereplői között;
- decentralizált *government* alapú válaszok – pl. önkormányzati társulások, intézményi együttműködések a nagyvárosi térségben;

- decentralizált *governance* alapú válaszok – pl. privatizáció, központi vagy regionális transzferek a helyi-lokális önkormányzatok számára, egycélú speciális önkormányzati jellegű hatóságok működtetése.

Harmadik klasszifikációként a nagyvárosi agglomerációs térségeknél alkalmazott integrációs intézményi modelleket különíthetünk el, mint egycélú illetve komplex, többcélú agglomerációs intézménytípusok [Hamilton, 1999; Barlow 1991]:

- Speciális egycélú metropolisz/agglomerációs intézmény, hatóság – pl. közlekedési hatóság; egészségügyi körzet
- Többcélú nagyvárosi önkormányzat, intézmény – pl. egycélú nagyvárosi önkormányzat; kétszintű föderatív metropolisz/agglomerációs tanács.

A nagyvárosi agglomerációs kormányzás témakörében különösen két nemzetközi kormányközi szervezet, az OECD illetve az Európai Unió mutat jelentős aktivitást (közpolitikai stratégiai jelentések; konferenciák; egyéb kiadványok). A Magyarország számára sok szempontból zsinórmértékül szolgáló Európai Unió különösen az ezredforduló óta – az 1999-es Európai Területi Fejlesztési Perspektívák (ESDP) stratégiai dokumentum elfogadása – aktív ezen a területen, amelyet folyamatos dinamizmus jellemez (ESDP, Lille, Lipcse, Gödöllő). Amikor a nagyvárosi kormányzáshoz kötődő európai (EU-s tagállami) központi kormányzati valamint helyi önkormányzati kezdeményezéseket, stratégiai közpolitikai döntéseket vizsgálunk, tekintettel kell lennünk az *issue*-hoz kapcsolódó európai uniós történésekre, törekvésekre.

A nagyvárosi agglomerációs térségek – problémák, lehetőségek – közpolitikai vizsgálata egy sokrétű komplex folyamat. A hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozása, szintetizálása során a következő vizsgálati fókuszok – *referenciapontok* – körvonalazódtak a számomra:

A helyi önkormányzatok strukturális-szervezeti dimenziója a települések és az önkormányzatok egymáshoz viszonyított száma alapján – ez alapján beszélhetünk integrált (apróbb települések nem képeznek önálló önkormányzatot) valamint az *egy település egy önkormányzat* alapelve épülő fragmentált önkormányzati alapszintről. Ez utóbbi modell minden település számára biztosítja a saját önkormányzati politikai képviselői és döntéshozatali jogosítványokat. Az 1990-ben kialakított demokratikus magyarországi helyi önkormányzatiság erre az alapelve épült fel, és az elmúlt negyedszázad talán legfontosabb vonatkozási referenciapontjává vált [Pálné, 2008a; Horváth M., 2007b].

A helyi közfeladatok és közszolgáltatások rendszere – vizsgálni szükséges, hogy adott országban mely feladatok, kompetenciák tartoznak a helyi önkormányzati szektorhoz. Ez nagyban függ az adott államban működő centralizált vagy éppen decentralizált (ez utóbbi lehet föderális vagy regionális) államberendezkedés jellegétől [Horváth M. 2002; Hoffmann, 2008; Horváth M., 2002].

Az önkormányzati kapacitás illetve kapacitáshiány vizsgálata – a fókusz ebben az esetben az önkormányzati feladatellátás kvalitatív dimenziójára esik. Általában megfigyelhető, hogy a nagyobb települések (városok, nagyvárosok) kapacitása magasabb szintű, mint a kisebb településeken. Éppen ez a jelenség, ami indokolja a különböző önkormányzati rendszerekben a nagyobb településekre (városok, nagyvárosok) koncentrált differenciált kompetenciarendszerek alkalmazását – nevesített térségi hatáskörök delegálása a városi önkormányzatokra. A meglévő kapacitáshiányt az igazgatási fragmentáció tovább erősítheti [Horváth M. 2013; Vigvári, 2007].

Az önkormányzati jogállás és különböző kapcsolódó jogintézmények dimenziója – így a várossá nyilvánítás szabályozása, a különböző önkormányzati jogállásokhoz kapcsolódó kötelező önkormányzati feladatok vagy a társulási jogintézmények rendszere [Szigeti, 2002; Hoffmann, 2009; Hegedűs, 2008].

A nagyvárosi agglomerációs szintű adminisztratív-intézményi struktúrák közpénzügyi, finanszírozási dimenziója – az alapkérdés a működő pénzügyi szisztéma függetlenségének, vagy függőségének a vizsgálata. A finanszírozási tekintetben a központi állami vagy felsőbb föderális, regionális szintektől való magasabb szintű függetlenség – saját bevételek rendszere (különösen a helyi-, térségi adóbevételek) – jobb pozíciókat biztosíthat a várostérségi politikák, integrációs közpolitikai kezdeményezések, funkciók számára [OECD, 2000].

A közpolitikai koordináció 3 formája a nagyvárosi térségekben – [Salet-Thornley-Kreukels, 2003]:

a) területi koordináció – az országos, regionális (szubnacionális területi), a nagyvárosi valamint a helyi alapszintű önkormányzati egységek közötti interaktív és integrált közpolitikai koordináció (pl. az egyes szakpolitikák nemzeti, regionális és lokális „összemérése”). Ezt egyre inkább kiegészítik a nemzetközi kormányközi szervezetek (így az Európai Unió) iránymutatásai, közpolitikai kezdeményezései.

b) funkcionális koordináció – a nagyvárosi térségen belül a föld- és területhasználat (területfejlesztés- és rendezés etc.) illetve a különböző szakpolitikák (környezetpolitika, gazdaságfejlesztés, közlekedés, lakáspolitikai etc.) ágazati koordinálása, „egymásra hangolása”. A koordináció eme dimenziójában érintetté válnak az országos illetve a helyi, várostérségi gazdasági (szakágazati) stakeholderek, politikai szereplők, valamint a médiaszereplők.

c) szektorközi koordináció – a köz- (esetünkben az önkormányzati), a privát és a non-profit szereplők fejlesztési, beruházási és egyéb közpolitikai együttműködései a stratégiai tervezéstől és közös projektek felmerülésétől (*agenda setting*) egészen azok megvalósításáig (*policy implementation*) – pl. nagyvárosi PPP projektek; helyi civilek „bekapcsolása” a várostérségi közpolitikai folyamatokba [Salet-Thornley-Kreukels, 2003, 6-7. pp.].

A nemzetközi és hazai tapasztalatok szintetizálása ismeretében rendkívül izgalmas kérdés, hogy Magyarországon milyen történeti előzmények mutathatók ki az integrált nagyvárosi agglomerációs közpolitikai gondolkodásnak, adminisztratív gyakorlatnak. A disszertáció magyarországi fejezeteinél alapvető cezúraként és történeti paradigmikus mozzanatként alkalmaztam az 1989-1990-es rendszerváltást, s vele a demokratikus helyi önkormányzatiság 1990-es megteremtését (*1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról*). Ennek érdekében igyekeztem szisztematikusan feltérképezni a városi és várostérségi kooperációk témakörében született rendszerváltás utáni közigazgatási, közpolitikai szakirodalmat. A feldolgozás során fontos vizsgálati megközelítés volt az 1990-2015 közötti időszak kapcsolódó „nagypolitikai” történései, a fontosabb törvényi és egyéb jogi regulációs szabályozások, azok időbeli változásai; az időről-időre megfogalmazott kormányzati stratégiai célok, kezdeményezések. A feldolgozás természetesen érintette az önkormányzati szektorban tapasztalt különböző várostérségi integrációs kezdeményezéseket, azok összehasonlítását; az elmúlt 25 évben a különböző önkormányzati társulási jogintézmények elterjedését – nagy hangsúllyal az egyes társulási típusok megjelenésére a hazai nagyvárosi térségekben. Már a disszertáció tartalmi- és szerkezeti körvonalazása során megfogalmazódott bennem egy kapcsolódó reprezentatív empirikus kutatás megvalósítása. A kutatás alapjául szolgáló kérdőívet 241 polgármester – mint kutatási célcsoport - töltötte ki a nagyváros (Budapest és a megyei jogú városok) valamint a városkörnyéki települések kapcsolatairól, illetve a hatékony várostérségi kormányzáshoz ajánlott közpolitikai eszközök értékelésével. Szükséges

leszögeztem, hogy a kutatás révén elsődlegesen az ún. városkörnyéki (kisebb városok, nagyközségek, községek) polgármesteri attitűdöt sikerült feltérképezni, mivel a kutatási mintába csak 3 értékelhető nagyvárosi kérdőív került bele.

III. A disszertációs eredmények – a hipotézisek igazolása

A nemzetközi és hazai szakirodalom szintetizálását követően alkottam meg a két kutatási hipotézist, valamint egy *speciális várostérségi közpolitikai intézményi modellt* a magyarországi nagyvárosi térségekhez kapcsolódóan. Szerettem volna mindenképpen egy friss és használható megközelítést adni a nagyvárosi agglomerációs, várostérségi kormányzásról szóló hazai diskurzushoz.

III.1 Disszertációs hipotézis a nem megfelelő szabályozási környezet hatásairól

- I. hipotézis: Magyarországon az 1990-ben a törvényalkotó által létrehozott helyi önkormányzati rendszer fragmentált jellege és a különböző kooperációkat nem megfelelően ösztönző szabályozás negatív hatással volt az elmúlt negyedszázad különböző nagyváros-térségi (agglomerációs szintű) közpolitikai folyamatokra. Ezt csak bizonyos fáziskéséssel igyekezett a politika és a jogalkotás különböző eszközökkel orvosolni – pl. negatív forrásszabályozás, differenciált hatáskör-telepítés, az addigiaknál hatékonyabb önkormányzati társulási jogintézmények megteremtése.

Az I. hipotézis alappremisszája, hogy az 1990-ben megszületett önkormányzati szabályozási környezet – minden kimutatható pozitív jogalkotói szándék ellenére - nem ösztönözte megfelelően a gazdasági szempontból egyre inkább funkcionális egységként működő, de igazgatásilag fragmentált várostérségekben a társult közös önkormányzati feladatellátást. A hipotézis bizonyítását a disszertációs kutatások során *a szabályozási, közpolitika-alkotás valamint az alkalmazási, közpolitika-végrehajtás szakaszok során tapasztalt közpolitikai kudarctényezők* [Hajnal, 2008] feltárásában gondolom, ezek a következők:

1. Az önkormányzati társulások tekintetében 1990-től a mai napig nem született külön a nagyvárosi térségekre, mint egységes agglomerációs terek igazgatására vonatkozó szabályozási formula, speciális többcélú föderatív agglomerációs tanácsi jogintézménnyel a fókuszban. Habár történtek progresszív kezdeményezések, mint a

rövidéletű Budapesti Agglomerációs Fejlesztési Tanács (BAFT) vagy a két nagyvárosi kistérségi igazgatási modellkísérlet (különösen a miskolci) a 2000-es években, de ezek nem okoztak komolyabb paradigmaváltás az *agglomerációs issue* tekintetében. A 2004-ben törvényalkotás révén létrehozott többcélú kistérségi társulási jogintézmény alkalmas keret lehetett volna, amennyiben születik egy speciális differenciált agglomerációs változata az urbánus térségekre vonatkozólag, de ez elmaradt és a nagyvárosok csak a szükséges mértékben vették ki a részüket a folyamatban.

2. 1990-2012 között az önkormányzati társulások (leszámítva egy körjegyzőségi passzust – 1000 lakos alatt kötelező csatlakozásról) kizárólag önkéntes alapon jöttek létre. Kötelező önkormányzati társulási jogintézmény megalkotására pedig nem mutatkozott minősített 2/3-os jogalkotási akarat egészen 2010-ig. Az alkotmányerejű többséggel rendelkező második Orbán-kormány az Alaptörvénybe foglalta a *kötelező önkormányzati társulás* lehetőségét [Alaptörvény, 34. cikk, (2)], és élve az alkotmányos lehetőséggel az ún. közös önkormányzati hivatalokba „kényszerítette” a 2000 lakos alatti kisközségeket – [Mötv. 2011. évi CLXXXIX. tv. 85.§ (1)]. A mostani önkormányzati szabályozás egyetlen kötelező társulási jogintézménye azonban kifejezetten a kistelepülésekre lett „szabva”, amit bizonyít, hogy a KSH 2014-es helynévkönyve szerint a 2014. január 1.-én országosan működő 749 közös önkormányzati hivatalból mindössze 3 db működött megyei jogú városi székhellyel: Szeged, Szekszárd és Veszprém.¹
3. Az önkéntes társulásos jogintézmények különböző típusait egymással párhuzamosan alkalmazták a települések – még a többcélú kistérségi társulások megalakulását követően is. Egyfajta „társulási káosz” volt érzékelhető, ugyanazon települések több önkéntes társulásban is szerepet vállaltak (kistérségi társulások, körjegyzőség, közös intézményfenntartás). A nagyvárosi térségekben az intenzív *spill-over* kölcsönhatásokon alapuló települési önkormányzati kapcsolatok indokolják, hogy egy speciális tartalmi és eljárási szabályokon alapuló integrált föderatív modell váltsa fel a jelenleg még mindig rendkívül diffúz (egymás mellett párhuzamosan alkalmazott társulásos modellek) viszonyokat.
4. *A megyei jogú város - megyei önkormányzat, valamint a Budapest főváros – Pest megye viszonyrendszerek* alulszabályozott (így a mai napig adós maradt a jogalkotás a két

---

¹ A 3 megyei jogú város mellett 129 városi, 41 nagyközségi és 576 községi székhellyel működő közös önkormányzati hivatal 2014-ben – *Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2014. január 1.* (KSH, Budapest, 2014, 24. pp.)

önkormányzati típus közötti alapos és egyértelmű tisztázásával) és bizonyos szempontból ambivalens (nagyvárosok lakossága nem szavazhat a megyei közgyűlésekre) jellege. A megyei önkormányzatok 2011-es közjogi „profiltisztítása” (direkt kompetenciaszűkítése) alkalmat jelenthetett volna a nagyvárosok agglomerációs feladatellátásának kibővítésére, helyette az állami hatáskörök gyarapodtak.

5. Budapest valamint a legnagyobb megyei jogú városok illetve azok agglomerációs övezetei a különböző gazdasági, társadalmi és intézményi (benne a szolgáltatási *spill-over*) paraméterek tekintetében jelentős mértékben elkülönülnek a többi urbánus térségtől. Ez szintén indokolná a speciális önálló szabályozást. Ugyanakkor más oldalról ez biztosan felvetné a megyei jogú városok jelenlegi egységes csoportjának közjogi-alkotmányos „megbontását”, akár önálló elnevezéssel kiemelve a valódi regionális hatókörű megyei jogú városok szűkebb csoportját az Alaptörvényben valamint a Mötv.-ben – *ehhez viszont nagyon komoly politikai „elszánásra” volna szükség!*
6. A differenciált hatáskör-telepítés lassú inkrementális kompetencia-delegálási gyakorlat következetes alkalmazása révén a rendszerváltás óta eltelt közel hat és fél parlamenti ciklus alatt a valós különbségekre reflektáló, megfelelően strukturált önkormányzati – benne agglomerációs - feladatrendszer kialakítható lehetett volna. Ennek elmaradása szintén az átfogó és gyors kodifikációra épülő speciális nagyvárosi térségi szabályozás alternatíváját erősíti.

III.2 Disszertációs hipotézis az agglomerációs feladat- és intézményrendszerrel

- II. hipotézis: a kiemelkedő magyarországi nagyvárosi térségeknél (javasolt lehatárolás: Budapest + a 100.000 fős lakosságot meghaladó megyei jogú városok és környező térségek) meghatározott feladat,- hatáskörökkel felruházott föderatív kétszintű agglomerációs önkormányzati tanácsok - mint kötelező önkormányzati társulások - létrehozásával a feladatellátás minőségét tekintve hatékonyabb és gazdaságosabb várostérségi kormányzás volna megvalósítható az önkormányzati szolgáltatási területen, mint a jelenlegi széttagolt illetve eseti kooperációs viszonyok közepette.

A II. hipotézis alappremisszája, hogy a kiemelkedő népességű hazai nagyvárosi agglomerációs térségekben az ország egyéb térségi, település-hálózati folyamataihoz viszonyítva olyan szintű dinamizmus és intenzitás tapasztalható, amely felveti meghatározott önkormányzati feladatokat, és közszolgáltatások szabályozott agglomerációs szintre való telepítését. A disszertáció

nemzetközi fejezeteiben már esett szó arról, hogy a fejlett országokban (különösen Nyugat-Európában) az elmúlt évtizedekben a nagyvárosi térségek igazgatási fragmentációját a szuburbán önkormányzatok autonómiáját tiszteletben tartó föderatív megoldásokkal igyekeznek orvosolni, elvetve a korábbi időszakok során alkalmazott durva településszervezési megoldásokat, mint az annexiós vagy fúziós megoldások. Az elmúlt évek centralizációs irányú jogalkotása és államszervezeti változásai ellenére szakmapolitikai tekintetben szükségesnek tartom az agglomerációs önkormányzati igazgatási kérdéskör politikai napirenden (*policy agenda*) tartását. Legerősebb érvnek az integrált intézményesített várostérségi kapcsolatoknak – különösen a kétszintű föderatív agglomerációs tanácsok – a fejlett, de számos fejlődő országban (India, Délkelet-Ázsia etc.) való egyértelmű preferálását tekintem. Magyarországon az 1990-ben kialakított önkormányzati rendszer az „egy település egy önkormányzat” elv nevében a települési önkormányzati autonómia messzemenő tiszteletére épült, és ez az alapelv a mai napig meghatározó elem. Ezt a tendenciát visszaigazolják elmúlt 25 év településeket érintő területszervezési döntései, a városok, nagyvárosok nem törekedtek a községek erőszakos „elnyelésére” – a statisztikák fúziókat, annexiókat nem ismernek. Ebből fakadóan a kétszintű föderatív megoldásnak más alternatívája (annexió, fúzió) fel sem merült a modellalkotás során.

A hipotézis bizonyítását az *a)* különböző városhálózati kutatások, *b)* az érintett nagyvárosok saját önkormányzati intézményi és a telepített állami szervek, az egyéb regionális kiterjedésű *spill-over* szerepkörök, *c)* a mintaként szolgáló nemzetközi empirikus példák (külföldi agglomerációs struktúrák), valamint *d)* a disszertációhoz kapcsolódó empirikus kutatás bizonyos tapasztalatai képezik, ezek a következők:

1. Budapest országos szempontból kiemelkedő demográfiai, gazdasági és intézményi pozíciókkal bír. A különböző köz- és magánszolgáltatások terén kimutatható az agglomerációs térségén jóval túlmutató regionális illetve országos, sőt bizonyos vonatkozásokban nemzetközi hatókörű *spill-over* hatások. Mindezek valamint a teljes budapesti várostérség tekintetében rendkívül fragmentált igazgatási paraméterek (tagolt fővárosi önkormányzati modell – 23 kerület / 80 db agglomerációs település, közte megyei jogú várossal – Érd, valamint járásszékhely jogú és számos városi jogú településekkel) egyértelműen indokolnak a fővárosi agglomeráció méretét² és strukturális jellegét alapul vevő föderatív agglomerációs tanács intézmény

---

² A 2014-es agglomerációs KSH anyag szerint a fővárosi agglomerációhoz tartozott az ország területének 15%-a valamint az ország összlakosságának 27%-a, mintegy 2,7 millió ember – *Magyarország településhálózata 1. – Agglomerációk, településegységek* (KSH, Budapest, 2014) 15. pp.

szükségességét – *javasolt elnevezés: Budapesti Metropolisz Tanács*. Talán a leginkább jellemzi a fővárosi agglomeráció gazdaságilag funkcionális egységét, hogy a KSH szerint 2013-ban a 80 szuburbán település foglalkoztatottjainak 63,8%-a ingázott más településre (nagy valószínűséggel túlnyomó többségük Budapestre; de Pest megye agglomeráción kívüli településeken is 57,7% volt a nap mint nap ingázó munkavállaló – [KSH, 2014a, 30. pp.].

2. A legalább 100.000 fős állandó lakosságszám egy olyan általános paraméter a hazai megyei jogú városok esetében, amely már feltételez komoly saját intézményrendszert, önkormányzati humán erőforrást, amelyek képesek érdemben megfelelően kiszolgálni a városkörnyéki községek lakosságát – *javasolt elnevezés: Agglomerációs Tanács*. Egyéb meglévő intézményi és szolgáltatási funkciók pedig alkalmasak a megyén belüli, valamint a megyei határokon egyértelműen túlmutató *spill-over* hatások generálására. A magyarországi városkutatással foglalkozó szakértők is eme lakosságszám felett beszélnek valódi nagyvárosokról. Az elmúlt negyedszázadban a különböző jogszabályokban és kormányzati stratégiai dokumentumokban³ pólusvárosként vagy regionális központként definiált megyei jogú városok alkotják ezt a kört:

- Debrecen, Szeged, Pécs, Győr, Miskolc, Székesfehérvár – mind önálló regionális központok; Székesfehérvár, mint regionális társközpont szerepelt a kisebb Veszprémmel a közép-dunántúli NUTS2 régióban – ugyanakkor Székesfehérvár lakossága éppen 100.000 lakos körül jár, valamint a kapcsolódó KSH lehatárolások szerint élénk agglomerálódási folyamat a jellemző a Fejér megyei megyeszékhely térségében.⁴ – *ezen várostérségek esetében mindenképpen javasolt a kötelező föderatív agglomerációs tanács létrehozása!*
- A föderatív agglomerációs intézmény kialakításához javasolt vidéki megyei jogú városoknál az agglomerációs településekről ingázó aktív foglalkoztatottak aránya: debreceni nagyvárosi településeggyüttes 60,8%; szegedi nagyvárosi településeggyüttes 60,4%; pécsi agglomeráció 73,5%; győri agglomeráció 72,2%; miskolci agglomeráció 67,3%; székesfehérvári nagyvárosi településeggyüttes 72,0% - [KSH, 2014a, 40-252 pp.].

---

³ Országos területfejlesztési koncepciók; pólusprogram etc.

⁴ Amíg a 2003-as KSH lehatárolás még csak 13 városkörnyéki települést sorolt székesfehérvári településeggyütteshez, addig ez 2014-re már 35-re növekedett, a teljes agglomerációs térségi népesség is több mint 40 ezer lakossal gyarapodott. *Magyarország településhálózata 1. – Agglomerációk, településeggyüttesek* (KSH, Budapest, 2014, 20. pp.)

- Két további megyei jogú város is felmerült: Kecskemét – habár a Bács-Kiskun megyei székhely lakossága meghaladja a 100.000 lakost, mindössze 8 települést (30.000 alatti lakossággal) kapcsoltak közvetlenül a város vonzáskörzetéhez a KSH szakértői 2014-ben; Szombathely lakossága 80.000 lakos alatt van, viszont 52 települést kapcsol hozzájuk a KSH agglomerációs tanulmány⁵ - *ezen várostérségek esetében nem javasolt a kötelező föderatív agglomerációs tanács létrehozása!*
3. A nemzetközi (európai) komparatív dimenzióban a már működő kétszintű föderatív agglomerációs tanácsok mintaként szolgálhatnak a feladatrendszer és a működési-strukturális kérdésekben a vizsgált intézménytípusnak a kiemelt magyarországi nagyvárosi térségekre való modellezésénél – pl. várostérségi tömegközlekedés; gazdasági infrastrukturális szolgáltatások.
  4. Az agglomerációs szintű kapcsolatok vizsgálatára fókuszáló, polgármesterek percepciói véleményén alapuló empirikus kutatás segít abba az irányba tájékozódni, hogy *a városkörnyéki (községek, városok, járásszékhely városok) településvezetők miként gondolkodnak a várostérségi kapcsolatok szükségességéről és napi megvalósulásáról, valamint az agglomerációs térségekben a kooperációk javítására javasolt közpolitikai eszközökről, a következő tanulságokkal:*
    - Várostérségi kontextusban a formális önkormányzati intézményi kapcsolatok (a térségi önkormányzati politikai és apparátusi nexusok) direkt preferálása.
    - Várostérségi kontextusban a nem klasszikus intézményi megoldások – *governance* eszközöknek (pl. civil és nemzetközi kapcsolatok; fejlesztési kooperációk; egységes várostérségi kommunikáció) – alulértékelése.
    - Várostérségi kontextusban az integrált jellegű közpolitikai eszközök (mint agglomerációs tanács; önálló agglomerációs pénzügyi alap; regionális ÖNET) preferálása a városkörnyéki településvezetők részéről.
  5. A kötelezően létrejövő Budapesti Metropolisz Tanács valamint a vidéki Agglomerációs Tanácsok mellett *önkéntes agglomerációs tanács* intézményi keret lehetőségének biztosítása a többi megyei jogú város és környező települések számára az agglomerációs igazgatási tér hatékonyabb megszervezésére a társulásban résztvevő települési önkormányzatok szabad akaratából.

---

⁵ Magyarország településhálózata 1. – Agglomerációk, településegységek (KSH, Budapest, 2014, 20. pp.); Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2014. január 1. (KSH, Budapest, 2014, 26. pp.)

III.3 A modellkísérlet – struktúra és kodifikációs javaslat

A modellkísérlet keretében egy elképzelt *kétszintű föderatív agglomerációs tanács* intézményi felállítása történik meg. Az erős közjogi legitimáció érdekében önálló - lehetőleg 2/3-os országgyűlési többséghez kötött – *sarkalatos törvény* javasolt az új intézmény közjogi alapjának biztosításához. Mivel az Alaptörvény lehetővé teszi a kötelező önkormányzati társulás lehetőségét [Alaptörvény 34. cikk (2)]. –, megvalósulás esetén, akár az intézménytípusnak az Alaptörvénybe való belefoglalása is elképzelhető. A modellkísérlet során a föderatív – a nagyváros és a szuburbán települések közös részvételével működő, a helyi önkormányzati autonómiát tiszteletben tartó – agglomerációs tanács két altípusa került megfogalmazásra:

- A demográfiai, gazdasági és társadalmi mutatóival kiemelkedő fővárosi agglomerációra szabott ún. *Budapesti Metropolisz Tanács*.
- A kiemelkedő paraméterekkel és regionális spill-over hatókörrel rendelkező megyei jogú városok és agglomerációs településeinek integrálására épülő *agglomerációs tanácsok*.

Az új intézménytípus főbb intézményi-szervezeti paraméterei:

- I. Speciális föderatív kétszintű metropolisz/agglomerációs tanácsi struktúra saját hatáskörökkel, kompetenciarendszerrel.
- II. Alapja törvény által elrendelt kötelező agglomerációs önkormányzati társulás – tanulva az önkéntes társulások kudarcaiból, meghatározva azt, hogy az agglomerációs tanács melyik más önkéntes társulási jogintézménnyel (pl. közös önkormányzati hivatal) volna összeférhető, és mely társulási jogintézményekkel nem.⁶
- III. Az agglomerációs tanács demokratikus legitimációja közvetett volna – a tanács tagjait nem a várostérség lakossága választaná, hanem az érintett önkormányzatok képviselőtestületei a lakosság szám arányában (és a működéshez való anyagi hozzájárulás függvényében) delegálhatnának települési képviselő tagokat.

---

⁶ Nem volna cél, hogy a nagyváros és térsége kizárólag csak ezt a speciális társult agglomerációs tanácsot működtessen, de a funkcionális párhuzamosságok kikerülése érdekében fontos összehangolni az egyéb önkormányzati társulási lehetőségekkel.

IV. A minél erősebb „civil kontroll” biztosítása érdekében javasolt meghatározott delegálás alapján a várostárség meghatározó *stakeholder* csoportjainak közvetlen bekapcsolása a metropolisz / agglomerációs tanács közpolitikai döntéshozatali folyamatába (*policy making*): a tanács szakmai bizottságaiban való közvetlen konzultációs részvétel biztosítása révén a döntés-előkészítő szakaszba (*agenda setting*) való „becsatornázás”.

Javaslat a kötelező agglomerációs várostárségi feladat-, hatáskörökre:

- Tömegközlekedés az agglomerációs övezetben.
- Energiapolitika (energia-beszerezés és alternatív energiatermelés).
- Zöldfelület-politika önkormányzati külterületeken (területhasználat).
- Sport- és szabadidő, rekreációs szolgáltatások.
- Zajvédelem- és környezetpolitika.
- Hulladékgyaldálkodás.
- Vízszolgáltatás és víztisztítás
- Szennyvízelvezetés.
- Egészségügy – kifejezetten a járóbeteg ellátások területén.
- A teljes várostárséget egységesen kiszolgáló infrastrukturális tervezés, fejlesztéspolitika.

IV. Fontosabb hivatkozások

Ágh Attila [2008]: *Az IDEA program a közigazgatási reform szolgálatában* (in: IDEA és valóság – Az IDEA közigazgatás-korszerűsítési program négy éve, Közigazgatásfejlesztési Társaság, Budapest, 2008, pp. 9-32.)

Ahrend, R. – Schumann, A., [OECD, 2014b]: *Approaches to Metropolitan Area Governance* (OECD, Paris)

http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/approaches-to-metropolitan-area-governance_5jz5j1q7s128-en%3Fcrawler%3Dtrue (Letöltés: 2014. december 10.)

Barlow, I.M. [1991]: *Metropolitan government* (Routledge, London)

Brenner, Neil [2003]: *Metropolitan institutional reform and the rescaling of state space in contemporary Western Europe* (SAGE Publications, London)

<http://sociology.as.nyu.edu/docs/IO/222/2003.Brenner.EURS.pdf> (Letöltés: 2012. Február 10.)

Csefkó Ferenc [2000]: *A települések differenciált hatásköri rendje kialakításának elvi alapjai* (in: Magyar Közigazgatás 2000/2. pp. 66-82.)

Csefkó Ferenc [1992]: *A megyei jogú város és a megyei önkormányzat közötti kapcsolatok* (in: Magyar Közigazgatás 1992/11. pp. 689-694.)

Csefkó Ferenc [1991]: *A települési és a megyei önkormányzatok* (in: Magyar Közigazgatás 1991/3. pp. 227-235.)

Dowding, Keith – Feiock, Richard [2012]: *Intralocal Competition and Cooperation* (in: Mossberger, K.-Clarke, S.-John, P.: *The Oxford Handbook of Urban Politics*, University Press, Oxford, pp. 29-50.) DOI:10.1093/oxfordhb/9780195367867.001.0001 (Letöltés: 2014. January 23.)

Filep Bálint [2014]: *A nagyvárosok az európai és a magyar területi politikában* (Publikon Kiadó, Pécs-Győr)

Gaszó István-Kovács Róbert-Perger Éva-Schneider Gábor-Szegvári Péter-Vigvári

András-Zsugyel János [2008]: *A nagyváros és környéke a kistérségi rendszer szempontjából*

I. (KSH Területi Statisztika, 2008. szeptember Budapest, pp. 524-543.)

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2008/05/gazso.pdf> (Letöltés: 2015. április 11.)

Hamilton, David [1999]: *Governing Metropolitan Areas: Responses to Growth and Changes* (Garland, New York)

Hardi Tamás [2012]: *Győr, Miskolc és Pécs agglomerációja a vidéki szuburbanizációban* (in: Az agglomerációk intézményesítésének sajátos kérdései – Három magyar nagyvárosi térség az átalakuló térben Szerk.: Somlyódiné Pfeil Edit, Publikon Kiadó, Pécs, pp. 15-42.)

Harvey, David [1985]: *Globalization and the spatial fix* (McMillan, London)

Healy, Patsy, [2004]: *Creativity and Urban Governance* (Policy Studies 2. 87-102. pp.] <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0144287042000262189> (Letöltés: 2012. január 26.)

Hegedűs József, [2008]: *A nagyvárosi kormányzatok és az önkormányzati rendszer* (in: Tér és Társadalom: Városi kormányzás 2008/1. szám, Budapest, 59-75. pp.) http://epa.oszk.hu/02200/02251/00030/pdf/EPA02251_Ter_es_tarsadalom2309.pdf (Letöltés: 2013. március 9.)

Hoffmann István [2009]: *Önkormányzati közszolgáltatások szervezése és igazgatása* (ELTE Eötvös Kiadó, Budapest)

Horváth M. Tamás szerk., [2013]: *Kilengések – Közszolgáltatási változások* (Dialóg-Campus, Budapest-Pécs)

Horváth M. Tamás [2007a]: *A helyi önkormányzatok kapacitáskeretei* (in: Nézetek és látszatok – Decentralizáció a pénzügyi környezet szemszögéből – szerk.: Horváth M. Tamás - Közigazgatási Olvasmányok, KSZK ROP 3.1.1 Programigazgatóság, Budapest, pp. 15-38.)

Horváth M. Tamás szerk. [2007b]: *Piacok a főtéren – helyi kormányzás és szolgáltatásszervezés* (KSZK ROP 3.1.1 Programigazgatóság, Budapest)

Horváth M. Tamás [2005]: *Közmenedzsment* (Dialóg-Campus, Budapest-Pécs)

Horváth M. Tamás [2002]: *Helyi közszolgáltatások szervezése* (Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs)

Horváth M. Tamás [1995]: *Az önkormányzatok közötti együttműködés keretei és problémái* (in: Magyar Közigazgatás 1995/10. pp. 570-576.)

Kálmán Judit [2005]: *Urbanizációs, dezurbanizációs folyamatok a fejlett Világban tendenciák* (in: Válogatás a Nemzeti Fejlesztési Hivatal fejlesztéspolitikai háttér tanulmányaiból Nemzeti Fejlesztési Hivatal, Budapest, pp. 49-84.)

Kara Pál [1996]: A város és vonzaskörzetének szervezeti, strukturális lehetőségei (in: KÖOSZ-MJVSZ-MKI: Város és vonzaskörzete Szerk.: Szabó Gábor, ÖNKORKÉP, Budapest, 1996 pp. 93-106.)

Kovács Katalin–Somlyódiné Pfeil Edit szerk. [2008]: *Függőben – Közszolgáltatásszervezés a kistelepülések világában* (Közigazgatási Olvasmányok KSZK ROP 3.1.1 Programigazgatóság, Budapest)

Kéki Zoltán [Kéki, 2000]: *A települések differenciált hatásköri rendje kialakításának elvi alapjai II.* (in: Magyar Közigazgatás 2000/3. pp. 157-165.)

Kunzmann, Klaus R. [2004]: *An Agenda for Creative Governance in City Regions* (The Planning Review, Volume 40, Issue 158, 2004 Special Issue: Creative Governance in City Regions pp. 5-10.)

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02513625.2004.10556887> (Letöltés: 2012. április 5.)

Lefèvre, Christian [2010]: *The improbable metropolis: decentralization, local democracy and metropolitan areas in the Western world* (Análise Social vol. XLV, 2010, 623-637. pp.)

<http://analisesocial.ics.ul.pt/documentos/1292287671R2dEY4xs1Gc79ED2.pdf> (Letöltés: 2011. december 6.)

Lefèvre, Christian [1998]: *Metropolitan government and governance in Western countries* (International Journal of Urban and Regional Research, 22: 9-25. pp.)

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.00120/abstract> (Letöltés: 2011. december 6.)

Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról 2007 (magyar szöveg)

http://www.vati.hu/files/sharedUploads/docs/FVR/FVR_2008_2.pdf (Letöltés: 2013. február 1.)

Magyarország településhálózata 1. – Agglomerációk, településegységek [KSH, 2014a]

(Központi Statisztikai Hivatal, Budapest)

http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo_telepuleshalozata/agglomeracio.pdf (Letöltés: 2015. május 12.)

Magyarország közigazgatási helynévkönyve 2014. január 1. [KSH, 2014b] (Központi

Statisztikai Hivatal, Budapest, pp. 101-104.) http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2014.pdf

(Letöltés: 2015. április 27.)

McKinsey Global Institute [2012]: *Urban world: Cities and the rise of consuming class*

http://www.mckinsey.com/insights/urbanization/urban_world_cities_and_the_rise_of_the_consuming_class (Letöltés: 2012. augusztus 24.)

Mitchell–Weaver C.–Miller, D.–Deal R. Jr, [2000]: *Multilevel Governance and Metropolitan Regionalism in the USA* (Urban Studies, Vol. 37. No. 5-6, 851-876. pp.)

<http://usj.sagepub.com/content/37/5-6/851.full.pdf+html> (Letöltés: 2012. február 2.)

Nedovic-Budic, Zorica-Tsenkova, Sasha-Marcuse Peter [2006]: *The Urban Mosaic of Post-socialist Europe* (in: *The Urban Mosaic of Post-socialist Europe*, editors: Tsenkova Sasha – Nedovic-Budic, Zorica Springer pp. 3-17.)

Nelson A.C. – Foster K. [1999]: *Metropolitan governance structure and income growth* (Journal of Urban Affairs, Vol.21, No.3. pp. 309-324.)

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/0735-2166.00019/pdf> (Letöltés: 2012. június 20.)

Pálné Kovács Ilona [Pálné, 2008a]: *Helyi kormányzás Magyarországon* (Pécs Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2008)

Pálné Kovács Ilona [2008b]: *Az új várospolitika kormányzási filozófiája* (in: *Tér és Társadalom: Városi kormányzás 2008/1. szám*, Budapest 45-57. pp.)

Parkinson, Michael [2005]: *Urban Policy in Europe – Where have we been and where are we going?* (in: *Antalovsky E.-Dangschat, Jens S.-Parkinson, Michael: European Metropolitan Governance: Cities in Europe - Europe in Cities* (Liverpool John Moores University and Vienna University of Technology) pp. 7-32.

http://urbact.eu/sites/default/files/cities_in_europe.pdf (Letöltés: 2012. április 19.)

Perger Éva [2008]: *Nagyvárosi térségek – kistérségek, Nagyvárosi funkciók – kistérségi szerepek* (Helyi Obszervatórium LRMI Local Monitoring)

http://www.terport.hu/webfm_send/4010 (Letöltés: 2015. június 9.)

Perger Éva [2004]: *A főváros és „környéke” régióként való értelmezése, a „központi” régió problémája* (in: A regionális politika közigazgatási feltételei Horváth M. Tamás szerk. IDEA – Magyar Közigazgatási Intézet, 2004, pp. 213-254.)

Perger Éva [1994]: *A fővárosi közigazgatási reform a regionális kutatások tükrében* (in: Magyar Közigazgatás 1994/12. szám pp. 745-750.)

Péteri Gábor [Péteri, 2007]: *Decentralizáció: akadály vagy lehetőség?* (in: Nézetek és látszatok – decentralizáció a pénzügyi környezet szemszögéből szerk.: Horváth M. Tamás KSZK ROP Programigazgatóság, Budapest, pp. 39-66.)

Petrétei József–Tilk Péter [2005]: *Az önkormányzati társulások és a kistérségek néhány alkotmányjogi kérdése* (in: Magyar Közigazgatás 2005/3. szám, pp. 129-141.)

Salet, Willem–Thornley, Andy–Kreukels, Anton [2003]: *Institutional and spatial coordination in European metropolitan regions* (in: Metropolitan Governance and Spatial Planning Edited by Salet-Thornley-Kreukels Spoon Press, New York-London, 2003) pp. 3-19.

Somlyódiné Pfeil Edit, [2011]: *Az agglomerációk jelentőségének változása az államszervezés és a városi kormányzás szempontjából* (in: Tér és Társadalom 2011/3. szám, Budapest, pp. 27-59.) <http://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/viewFile/1876/3790> (Letöltés: 2013. augusztus 23.)

Somlyódiné Pfiel Edit [Somlyódiné, 2009]: *A befejezetlen reform – a kistérségi közigazgatási rendszer értékei és dilemmái* (in: Új Magyar Közigazgatás 2009/1. szám pp. 33-43. pp.)

Somlyódiné Pfeil Edit, [2008]: *A városi térségek a közigazgatási struktúra és a „governance” keresztmetszetében* (in: Tér és Társadalom: Városi kormányzás 2008/1. szám, Budapest, 27-43. pp.) <http://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/1154/2305> (Letöltés: 2015. március 9.)

Somlyódiné Pfeil Edit [2005]: *Városok az átalakuló közigazgatási rendszerekben és a területi politikában* (in: Magyar Közigazgatás 2005/április pp. 193-203.)

Somlyódiné Pfeil Edit [2003b]: *A városok helye és szerepe a kistérségi közigazgatás rendszer kialakulásában* (in: Magyar Közigazgatás 2003/7. pp. 413-423. pp.)

Somlyódiné Pfeil Edit [2001]: *A településhálózat fejlesztésének helye az önkormányzati rendszer jövőjében* (in: Magyar Közigazgatás 2001/3. pp. 146-150.)

Somlyódiné Pfeil Edit–Faragó László [1991]: *Önkormányzati társulások* (in: Magyar Közigazgatás 1991/11. szám pp. 1003-1010.)

Szabó István [2014]: *Önkormányzati feladatellátási modellek a megyei jogú városok önkormányzatainál* (in: Polgári Szemle 2014/október)

http://www.polgariszemle.hu/?view=v_article&ID=491 (Letöltés ideje: 2015. április 30.)

Szabó Lajos [2012]: *A második önkormányzati törvény új vonásai* (in: Új Magyar Közigazgatás 2012/4. pp. 28-45.)

Szigeti Ernő [2010]: *A körjegyzőségi rendszer térszerkezeti jellemzői* (In: Közigazgatástudományi Közlöny, 2010/1. szám)

Szigeti Ernő [2008]: *Az állami közigazgatás területi szervezetrendszerei térszerkezetének változásai* (in: Közigazgatási Szemle 2008/2. pp. 43-55.)

Szigeti Ernő [2003]: *A régiók és a régióközpontok térszerkezeti alternatívái* (Budapest, IDEA, Magyar Közigazgatási Intézet) http://www.terport.hu/webfm_send/340

Szigeti Ernő [2002]: *Község, város, jogállás* (Magyar Közigazgatási Intézet, 2002)

Szilágyi Dániel – Gerse József [2015]: *Fokról-fokra a települési lépcsőn – Társadalmi-gazdasági különbségek a település-hierarchia szintek között Magyarországon* (in: Területi Statisztika, 2015/2.) http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2015/02/szilagyi_gerse.pdf (Downloaded: 2015. június 15.)

***Territorial Agenda of the European Union 2020* [2011]**

http://ec.europa.eu/regional_policy/hu/policy/what/territorial-cohesion/ (Letöltés ideje: 2015. június 9.)

***The OECD Metropolitan Governance Survey* [OECD, 2014a]:** (OECD, Paris)

http://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/the-oecd-metropolitan-governance-survey_5jz43zldh08p-en (Letöltés: 2015. január 7.)

The Governance of Metropolitan Regions – European and Global Experiences [2011]: Workshop on the „Governance of Metropolitan Regions in Federal Systems” (Forum of Federations The Global Network on Federalism – European Union Committee of The Regions)

The reform of metropolitan governance [OECD, 2000] – Policy Brief (OECD, Paris)
<http://78.41.128.130/dataoecd/3/17/1918016.pdf>

Tosics Iván [2011]: *Governance challenges and models for the cities of tomorrow* (Metropolitan Research Institute, Budapest)
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_governance.pdf (Letöltés: 2014. október 15.)

Tosics Iván [2008]: *Nagyvárosi kormányzás: A város és környéke együttműködése külföldi példák és hazai relevancia* (in: Tér és Társadalom: Városi kormányzás 2008/1. szám, 3-25. pp.)
<http://tet.rkk.hu/index.php/TeT/article/view/1153/2303> (Letöltés: 2014. június 9.)

Walker, David B. [1987]: *Snow white and 17 Dwarfs: From Metro Corporation to Governance* (National Civic Review, pp. 14-28.)

Verebélyi Imre [Verebélyi, 2009]: *Válságban a magyar középszintű közigazgatás, quo vadis?* (in: Új Magyar Közigazgatás 2009/1. pp. 1-5.)

Verebélyi Imre [1995]: *A helyi önkormányzati rendszer fejlődésének főbb irányai* (in: Magyar Közigazgatás 1995/2. pp. 65-77.)

V. A szerző kapcsolódó publikáció

Szabó Tamás [2015]: *A várossá nyilvánítás kérdésköre 2015 után – az elmúlt negyedszázad kapcsolódó folyamatainak értékelése (script – released - in: Új Magyar Közigazgatás 2015/December)*

Szabó Tamás [2015]: *A modern nagyvárosi kormányzás jelene – globális trendek és közpolitikai válaszok (script – released - in: Polgári Szemle 2015/4.)*

Szabó Tamás [2015]: *A differenciált hatáskör-telepítés a magyar önkormányzati rendszerben 1990 után (script – released - in: Acta Humana Emberi Jogi Közlemények 2015/November.)*

Szabó Tamás [2014]: *Nagyvárosi térségek, mint globális „vonatkozási pontok”* (in: *Kultúra és Közösség* 2014/3. pp. 39-52.)

Szabó Tamás [2009]: *KÖEF a mérlegen – közpolitikai elemzés a Kormány- Önkormányzatok Egyeztető Fórum működéséről* (in: *Politikatudományi Szemle*, 2009/3. sz. 112-131. pp.)